شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان و مقایسهٔ آن در مادران و پدران کودکان عادی و کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری

◈ دکتر نیلوفر میکائیلی[۱] ◈ بهمن اسماعیلی انامق[۲]* ◈ حسین پاک‌نژاد[۲]

چکیده: هدف پژوهش حاضر بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان و مقایسهٔ آن در مادران و پدران کودکان عادی و کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری بوده است. طرح پژوهش توصیفی بود. جامعهٔ آماری پژوهش همهٔ والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی (۶تا۱۲ ساله) مدارس عادی نواحی آموزش و پرورش شهر تبریز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود. با به‌کارگیری روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۳۹۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از ابزارهای منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) (می و همکاران،۲۰۲۳) و پرسشنامهٔ اضطراب بک (۱۹۹۸) استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی، مدل چهار عاملی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را تأیید کرد. روایی همگرای این مقیاس با مقیاس اضطراب بک (۱۹۹۸) تأیید شد (R=۰/۷۸). پایایی کل مقیاس با روش آلفای کرونباخ (۰/۷۲) و روش بازآزمایی (R =۰/۸۰) محاسبه شد. همبستگی درونی هر گویه با خرده‌مقیاس و کل مقیاس در سطح (P<۰/۰۱) معنادار بود. اختلاف معناداری در مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان در والدین دارای کودکان با اختلال خاص یادگیری و کودکان عادی وجود داشت (P<۰/۰۱). براساس نتایج، نسخهٔ فارسی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان، ابزاری قابل اعتماد و معتبر است. بر اساس منابع چهارگانه اضطراب، والدین دارای کودکان اختلال خاص یادگیری و همچنین مادران کودکان عادی در مقایسه با پدران آنها دارای اضطراب بیشتر در تحصیل کودکان هستند.

کلید واژگان: اختلالات خاص یادگیری، اضطراب، منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان

◉ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸ ◉ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۱۱

۱. استاد گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: esmaeilimarand@uma.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

مقدمه

والدین مسئولیت‌های مختلفی در قبال فرزندان از جمله تعلیم و تربیت و رشد و تعالی آنها دارند. داشتن وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری در قبال فرزندان به نوبهٔ خود عامل بروز اضطراب است. اضطراب، حالتی عاطفی است که با احساس استرس، افکار نگران‌کننده، دلهره و ناراحتی ذهن مشخص می‌شود (هودا[1] و ساینی[2]، ۲۰۱۷). اضطراب دارای انواع مختلفی است. یکی از انواع آن، اضطراب تحصیلی است که والدین تجربه می‌کنند. مطالعات پیشین در مورد اضطراب امتحان (اسپودن[3] و همکاران، ۲۰۲۰) و اضطراب تحصیلی (دمیرتاش[4] و اویگون ـ اریورت[5]، ۲۰۲۲) بر دیدگاه دانش‌آموزان متمرکز شده است، در حالی که مطالعهٔ کمی در مورد اضطراب والدین در تحصیل کودکان گزارش شده است. اضطراب والدین در تحصیلات کودکان، پدیده‌ای پیچیده است که با علائم رفتاری، عاطفی، شناختی و فیزیولوژیکی آشکار می‌شود (بایتمیر[6] و ایلهان[7]، ۲۰۱۸). اضطراب والدین در آموزش کودکان، تجربهٔ هیجانی پیچیده‌ای است که در اثر مشارکت و نگرانی والدین در فعالیت‌های آموزشی کودکان ایجاد می‌شود (لیو[8] و همکاران، ۲۰۲۲). در سال ۲۰۱۸ نتایج یک نظرسنجی از ۳۲۰۵ والد چینی نشان داد که آنها به‌ویژه در زمانی‌که فرزندانشان در مدارس ابتدایی تحصیل می‌کند در حالت اضطراب هستند (پن[9]، ۲۰۱۸). والدین مضطرب پیوسته نگران پیشرفت تحصیلی و عملکرد فرزندانشان هستند و ممکن است استرس شدید، عصبی بودن، از دست دادن اشتها و خواب ضعیف را تجربه کنند (مک‌لئود[10] و همکاران، ۲۰۰۷).

فرهنگ‌های اجتماعی جمع‌گرایانه و انتظارات اجتماعی در این فرهنگ‌ها، فشار قابل توجهی بر والدین وارد می‌کند و آنها ارزش خود را بر اساس دستاوردهای کودکانشان ارزیابی می‌کنند (نگ[11] و همکاران، ۲۰۱۴). در نتیجهٔ این فشار اجتماعی و اضطراب به‌وجود آمده، والدین میزان قابل توجهی از انرژی و منابع را در آموزش فرزندان خود سرمایه‌گذاری می‌کنند (زونگ[12] و همکاران، ۲۰۱۷). می[13] و همکاران (۲۰۲۳) منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را به‌صورت جامع، شناسایی و بررسی کرده‌اند. از جمله منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان، اضطراب عملکرد یادگیری[14] نام دارد. اضطراب عملکرد یادگیری

1. Hooda
2. Saini
3. Spoden
4. Demirtaş
5. Uygun-Eryurt
6. Baytemir
7. İlhan
8. Liu
9. Pan
10. McLeod
11. Ng
12. Zong
13. Mei
14. Learning performance anxiety

والدین در تحصیل کودکان می‌تواند در والدین کودکان دارای اختلال خاص یادگیری بیشتر مشهود باشد (واندهانا[1] و رادهاکومار[2]، ۲۰۲۲). در این زمینه مطالعهٔ پدیدارشناسی تجارب مادران با فرزندان مبتلا به ناتوانی یادگیری توسط متین و همکاران (۱۳۹۷)، سه مضمون اصلی احساسات ناخوشایند (احساس بی‌ارزشی، شرم، گناه و افسردگی، عصبانیت، ناامیدی و تنهایی)، نگرانی‌های اجتماعی و تحصیلی (ضعف در بعضی درس‌ها، ارتباط اجتماعی کم)، تنش و تعارض خانوادگی (درگیری با همسر، تعارض در تعامل با کودک) را نشان داد.

از دلایل اضطراب عملکرد یادگیری در والدین در خانواده‌های آسیایی، انتظارات بالایی است که والدین از پیشرفت تحصیلی و عملکرد یادگیری فرزندانشان دارند (هونگ[3] و همکاران، ۲۰۱۱). به نظر می و همکاران (۲۰۲۳)، اضطراب دربارهٔ نتیجهٔ تحصیلی[4] کودکان از دیگر منابع اضطراب والدین است. اضطراب والدین در نتیجهٔ تحصیل، بیشتر به اضطراب والدین ناشی از پیشرفت تحصیلی فرزندان از جمله امتحانات و غیره اشاره دارد. اضطراب نتیجهٔ تحصیلی والدین، به‌طور ویژه در نظام آموزشی آزمون ـ محور رایج است (دانکن[5] و همکاران، ۲۰۱۸). به‌عنوان مثال در چین، اضطراب والدین در تحصیل کودکان به نظام آموزشی آزمون ـ محور (دلو[6]، ۲۰۰۹) مرتبط است. انتظارات بیش از حد والدین از نتیجهٔ تحصیلی فرزندان سبب اضطراب آنها می‌شود و استرس را در کودکان افزایش می‌دهد (ژانگ[7] و همکاران، ۲۰۲۲). نمرات امتحانات نه تنها موفقیت آتی دانش‌آموزان را تعیین می‌کند، بلکه سعادت و خوشبختی خانواده در دراز مدت را نیز مشخص می‌کند. از آنجایی‌که در درک بیشتر مردم، ادامهٔ تحصیلات و یا استخدام در مشاغل مناسب، مشروط به نمرات امتحانات است، در نتیجه والدین اهمیت قابل توجهی برای موفقیت فرزندانشان در آزمون‌ها قائل هستند (لی[8] و موریش[9]، ۲۰۱۲).

اضطراب دربارهٔ محیط تحصیلی[10] کودکان از دیگر منابع اضطراب والدین است (می و همکاران، ۲۰۲۳). شکاف در انتظارات والدین از توانایی‌های کودک و محیط مدرسه تأثیر مثبت معناداری بر اضطراب تحصیلی والدین دارد و این با نگرش منفی والدین از توانمندی‌های کودک در برآوردن انتظارات تحصیلی و اجتماعی مرتبط است (براون[11] و لان[12]، ۲۰۱۸). علت اضطراب محیط تحصیلی والدین می‌تواند نظام

1. Vandhana
2. RadhaKumar
3. Hong
4. Educational outcome anxiety
5. Duncan
6. Dello
7. Zhang
8. Lee
9. Morrish
10. Educational environment anxiety
11. Brown
12. Lan

آموزشی مانند کیفیت آموزش و محیط اجتماعی محل آموزش باشد. درواقع اضطراب تحصیلی والدین، نشان‌دهندهٔ یک محیط اجتماعی منفی است که در آن کودکان یاد می‌گیرند و رشد می‌کنند و این محیط آموزشی با انگیزهٔ یادگیری و پیشرفت یادگیری کودک مرتبط است (کونیشی[1] و همکاران، ۲۰۱۰).

زمان ورود به تحصیل از دیگر منابع اضطراب والدین است که می و همکاران (۲۰۲۳) آن را اضطراب ورودی تحصیلی[2] می‌نامند. در این زمینه والدین ممکن است نگرانی‌ها و اضطراب‌هایی در مورد جنبه‌های مختلف پیشرفت فرزندان خود در طول دورهٔ گذر از یک مقطع تحصیلی به مقطع تحصیلی دیگر داشته باشند. والدین کودکان پیش‌دبستانی اضطراب مربوط به ترس از ناشناخته‌های مرتبط با تغییر و انتقال قریب‌الوقوع فرزندانشان به محیط جدید را تجربه می‌کنند (کوریا[3]، ۲۰۱۶). یافته‌های مطالعه لیو و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهد که والدین چینی درجهٔ خاصی از اضطراب تحصیلی را در طول انتقال فرزندانشان به مدرسهٔ ابتدایی تجربه می‌کنند. در این زمینه اضطراب آنها بیشتر ناشی از نگرانی از توانایی فرزندانشان در سازگاری اجتماعی است (مک‌اینتایر[4] و همکاران، ۲۰۰۷). معلمان پیش‌دبستانی در مطالعه‌ای عنوان کردند، والدینی که اضطراب تحصیلی مربوط به دوران گذر از مقطع پیش‌دبستانی به دبستان را تجربه کردند، تمایل داشتند فرزندان خود را در سال اول مدرسه در محیطی بسیار سخت تصور کنند (کوریا، ۲۰۱۶). اضطراب ورودی تحصیلی همچنین به اضطراب ناشی از ناتوانی والدین در کمک مادی و غیر مادی برای برآوردن نیازهای آموزشی یا دستیابی به اهداف آموزشی فرزندانشان اشاره دارد (چن[5] و همکاران، ۲۰۲۲). در بسیاری از جوامع، درصد قابل توجهی از دانش‌آموزان از تحصیل مانده و دارای عملکرد آموزشی ضعیف مربوط به خانواده‌هایی با قدرت اقتصادی پایین هستند (دانکن و همکاران، ۲۰۱۸).

در ادامه مسئله‌ای که جای بررسی دارد این است که آیا پدران و مادران، دارای تجارب مشترکی از اضطراب دربارهٔ تحصیل کودکان هستند؟ در این خصوص پژوهش‌های مشابه وجود دارد. نتایج پژوهش مرلا[6] و کومار[7] (۲۰۲۱) نشان داد، هم پدران و هم مادران کودکان دارای ناتوانی ذهنی، سطح قابل توجهی از افسردگی، استرس و اضطراب را تجربه می‌کنند. یافته‌های کیمیایی و همکاران (۱۳۸۹) بررسی سلامت روانی والدین کودکان کم‌توان ذهنی نشان داده است مادران سطح اضطراب و افسردگی بیشتری در مقایسه با پدران دارند. بنا به خلأ پژوهشی در این زمینه اهمیت دارد تجربهٔ اضطراب تحصیلی در پدران و مادران بررسی شود.

مسئلهٔ دیگر پژوهش، بررسی منابع اضطراب تحصیلی در والدین کودکان دارای اختلالات

1. Konishi
2. Educational input anxiety
3. Correia
4. McIntyre
5. Chen
6. Merla
7. Kumar

یادگیری خاص[1] (SLD) نسبت به والدین کودکان عادی است. اختلال یادگیری خاص براساس پنجمین راهنمـای تشخیصی و آمـاری اخـتلالات روانی (DSM-V)، شامل مشکلات یادگیری مداوم مربوط به پیشرفت تحصیلی به‌ویژه در نوشتن، خواندن، ریاضی یا استدلال ریاضی است (واندهانا و راندهاکومار، ۲۰۲۲). اضطراب والدین در تحصیلات کودکان می‌تواند با توانایی‌های شناختی ضعیف (موری[2] و همکاران، ۲۰۱۲) مرتبط باشـد. نتیجـهٔ مطالعـهٔ واندهانا و راندهاکومار (۲۰۲۲) نشـان داد والدینی که از کـودکی با ناتوانی یادگیری مراقبت می‌کنند، دارای علائم قابل‌توجهی از اضطراب و افسردگی هستند. شواهد تجربی نشان می‌دهد که اضطراب بیش از حد یا نامناسب والدین در آموزش کودکان با عملکرد تحصیلی کودکان ارتباط منفی دارد (چئونگ[3] و همکاران، ۲۰۱۶).

اضطراب در تحصیل کودکان می‌تواند برای رشد فرزندان و محیط خانواده آسیب‌زا باشد. اضطراب تحصیلی والدین موضوعی مهم در آموزش خانواده است. ضروری است ابزارهای استاندارد مناسب برای سنجش و بررسی منابع اضـطراب والـدین در تحـصیل کـودکان در دسترس باشـد تا اقدامات پیشگیرانه و مشاوره‌ای در زمان مناسب صورت گیرد. تاکنون پژوهشگران با استفاده از مقیاس‌های متداول مانند مقیاس خودارزیابی اضطراب زونگ (SAS) و مقیاس‌های اضطراب و استرس افسردگی با کاربرد عمومی سعی در اندازه‌گیری اضطراب والدین در تحصیل کودکان داشته‌اند، اما این مقیاس‌ها بر اضطراب عمومی متمرکزند و به‌طورخاص بر منـابع اضطراب والدین در مورد تحصیلات کودکان تمرکز نمی‌کنند که در این صورت ممکن است اضطراب عمومی با اضطراب خاص اشتباه گرفته شود. به‌عبارت‌دیگر، وجود ابزاری که توانایی اندازه‌گیری اختصاصی منابع اضطراب را داشته باشد، به‌خوبی طراحی شده باشد، نسبت به ابزارهای عمومی حساس‌تر و کاربرد مفیدی در جمعیت‌های هدف داشته باشد ضروری است. بنابراین لزوم وجود ابزار ارزیابی عینی اضطراب والدین در تحصیل کودکان برای تشخیص و مداخلهٔ به‌موقع ضروری است. از سوی دیگر در داخل کشور پژوهشی در مورد منابع اضطراب والدین در مورد تحصیل کودکان صورت نگرفته است که دلیل آن می‌تواند نبود ابزار مناسب و هنجاریابی شده در جامعهٔ ایرانی باشد. در این راستا پژوهش حاضر با توجه به خلأ موجود در این زمینه انجام شده است و در آن شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان[4] (SPACEs) بررسی شده است. همچنین اضطراب والدین در تحصیل کودکان بر حسب جنسیت والدین و دارا بودن کودکان با نارسایی‌های ویژهٔ یادگیری و کودکان عادی به صورت مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) و مقایسهٔ آن در مادران و پدران کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری و کودکان عادی بود.

1. Specific learning disorder
2. Murray
3. Cheung
4. Sources of Parental Anxiety in Children's Education Scale

روش‌شناسی

طرح پژوهش توصیفی و از بعد بررسی مقایسه‌ای منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان براساس جنسیت والدین و در دو گروه والدین کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری و کودکان عادی از نوع علی ـ مقایسه‌ای بوده است. به منظور استفاده از مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان در پژوهش و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن، ابتدا نسخهٔ اصلی از زبان انگلیسی به زبان فارسی برگردانده شد. برای ترجمهٔ مقیاس، روش ترجمهٔ معکوس به کار گرفته شد. اشکالات موجود رفع و نسخهٔ فارسی مقیاس مورد تأیید نهایی قرار گرفت.

جامعهٔ آماری پژوهش شامل همهٔ والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی (۶ تا ۱۲ ساله) مدارس عادی نواحی آموزش و پرورش شهر تبریز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای، ناحیهٔ ۳ از میان نواحی آموزش و پرورش تبریز به‌صورت تصادفی انتخاب شد. سپس سه مدرسهٔ ابتدایی دخترانه و سه مدرسهٔ ابتدایی پسرانهٔ این ناحیه به‌صورت تصادفی انتخاب و از هر مدرسه نیز ۴ کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند. پس از مراجعه به مدارس و هماهنگی با مدیران مدارس، به‌صورت تصادفی از والدین ۳۹۷ دانش‌آموز (۲۸۲ مادر و ۱۱۵ پدر) برای همکاری در پژوهش دعوت شد. برای تعیین کفایت حجم نمونه از آمارهٔ KMO[1] استفاده شد و مقدار آن برابر ۰/۷۵ به‌دست آمد. مقدار آزمون بارتلت[2] نیز معنادار ($P<۰/۰۱$) بود، بنابراین طبق معیار KMO کفایت نمونه‌گیری به لحاظ قرارگیری آمارهٔ KMO در دامنهٔ ۷۹-۷۰ در سطح قابل‌قبول است. میانگین سنی والدین ۳۰ سال در دامنهٔ سنی ۲۰ تا ۵۰ سال بود. پیش از اجرای پرسشنامه به والدین شرکت‌کننده در پژوهش توضیح داده شد که اطلاعات به‌دست آمده از این مقیاس و سایر مقیاس‌ها محرمانه است و صرفاً در یک کار پژوهشی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. تمامی والدین با رضایت و اعلام آمادگی در پژوهش شرکت کردند. برای مقابله با تأثیر داده‌های از دست رفته بر نتایج، پرسشنامهٔ افرادی که به بیش از ده پرسش جواب نداده بودند از تحلیل کنار گذاشته شد.

برای بررسی مقایسه‌ای مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان در والدین دو گروه کودکان عادی و کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری، ملاک انتخاب کودکان دارای نشانه‌های اختلالات خاص یادگیری، دارا بودن اختلالات خاص یادگیری طبق معیارهای راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی DSM-5 براساس غربالگری و تشخیص انجام یافته توسط متخصصان یادگیری و مشاوره مرکز اختلالات یادگیری شهر تبریز بود. برای تحلیل و پردازش آماری داده‌ها از نرم‌افزار SPSS 24 و AMOS 22 و روش‌های آماری همبستگی، تحلیل عاملی تأییدی و آزمون t مستقل استفاده شد. برای گردآوری داده‌ها ابزارهای زیر به‌کار گرفته شد:

1. Kaiser-Meyer-Olkin test
2. Bartlett's test

۱. مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs): این مقیاس توسط سیجیامی و همکاران (۲۰۲۳) در دانشکدهٔ روان‌شناسی دانشگاه نرمال فوجیان چین[1] ساخته شده است. مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان، دارای چهار خرده‌مقیاس و یک نمرهٔ کل است. چهار خرده‌مقیاس شامل اضطراب عملکرد یادگیری (۵ گویه)، اضطراب محیط تحصیلی (۵ گویه)، اضطراب ورودی تحصیلی (۴ گویه) و اضطراب نتیجهٔ تحصیلی (۳ گویه) است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی در مطالعهٔ می و همکاران (۲۰۲۳)، این ساختار چهار عاملی ۱۷ گویه‌ای را تأیید می‌کند. نمره‌دهی مقیاس به‌صورت لیکرتی از ۱ (خیلی‌کم) تا ۵ (خیلی زیاد) است. نمرهٔ بالا نشان‌دهندهٔ میزان اضطراب بیشتر والدین برای تحصیل کودکان است. سازندگان این مقیاس، سازگاری درونی کافی، روایی همگرا، روایی افتراقی و پایایی آزمون-بازآزمون آن را نشان دادند. آلفای کرونباخ به‌دست آمده از سوی سازندگان به‌ترتیب ۰/۸۷ (اضطراب عملکرد یادگیری)، ۰/۸۲ (اضطراب محیط آموزشی)، ۰/۸۱ (اضطراب ورودی تحصیلی)، ۰/۷۷ (اضطراب نتیجهٔ تحصیلی) و ۰/۷۰ (منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان) بود. ضریب بازآزمایی این مقیاس پس از ۶ ماه توسط سازندگان ۰/۸۸ و ضریب بازآزمایی خرده‌مقیاس‌های آن بین ۶۱/۶ تا ۷۶/۷ گزارش شد. روایی همگرا نیز با مقیاس علائم اضطراب زونگ[2] (۱۹۷۱)، ۰/۵۱ با سطح معناداری ($p<۰/۰۱$) به‌دست آمد. براساس نظر سازندگان، مقیاس SPACEs ابزاری قابل اعتماد و معتبر برای اندازه‌گیری اضطراب تحصیلی در والدین چینی است.

۲. پرسشنامهٔ اضطراب بک[3] (۱۹۹۸) (BAI): این پرسشنامه مقیاسی خودگزارشی است که برای سنجش اضطراب ساخته شده و شامل ۲۱ سؤال است. پاسخ‌دهی به سؤالات به‌صورت چهارگزینه‌ای اصلاً (صفر)، خفیف (یک)، متوسط (دو) و شدید (سه) است. دامنهٔ نمرات بین صفر تا ۶۳ است (بک و استیر[4]، ۱۹۹۰). دامنهٔ نمرهٔ صفر تا ۷ فرد بدون اضطراب، نمرهٔ ۸ تا ۱۵ فرد دارای اضطراب خفیف، نمرهٔ دامنهٔ ۱۶تا ۲۵ فرد دارای اضطراب متوسط و اگر نمرهٔ فرد در دامنهٔ ۲۶ تا ۶۳ باشد، دارای اضطراب شدید است (بک و استیر، ۱۹۹۰). میزان سازگاری درونی بالاتر از ۰/۸۲ را ودرل[5] و گاتز[6] (۲۰۰۵) گزارش کرده‌اند و آن را ابزاری مناسب برای سنجش علائم اضطرابی در جامعهٔ آمریکا مطرح کرده‌اند. پایایی این پرسشنامه در مطالعهٔ کاویانی و موسوی (۱۳۸۷)، ۰/۹۲ و روایی آن ۰/۷۲ و ضریب همبستگی آزمون-بازآزمون آن ۰/۸۳ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز آلفای‌کرونباخ آن ۰/۸۹ به‌دست آمد.

1. School of Psychology, Fujian Normal University, Fuzhou, China
2. Zung
3. Beck Anxiety Inventory
4. Steer
5. Wetherell
6. Gatz

بر اســـاس مطالعات انجام یافته در خارج از کشـــور، این پرسشنامه دارای پنج نوع اعتبار محتوا، همزمان، ســـاده، تشخیصی و عاملی است که همگی نشـــان‌دهندهٔ مناسب بودن این ابزار برای اندازه‌گیری اضطراب است (بک و استیر، ۱۹۹۰).

یافته‌ها

جدول شماره ۱ شاخص‌های توصیفی میانگین، انحراف معیار، کجی و کشیدگی در متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. چولگی متغیرها در بازهٔ (۲ و ۲-) و کشیدگی متغیرها در بازهٔ (۳ و ۳-) است، بنابراین داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند و می‌توان از روش‌های آماری پارامتریک استفاده کرد. براساس مقایسهٔ میانگین‌ها، میانگین میزان تجربهٔ انواع اضطراب تحصیلی در مادران در مقایسه با پدران بیشتر است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

	گروه‌ها	N	میانگین	S.D	چولگی	کشیدگی
اضطراب(مقیاس بک)	مادران	۲۸۲	۱۳/۰۷	۴/۵۹	۰/۴۰	-۰/۶۱
	پدران	۱۱۵	۷/۶۷	۲/۴۴	۰/۷۴	-۰/۵۰
اضطراب نتیجه تحصیلی	مادران	۲۸۲	۵/۲۱	۱/۹۶	۰/۷۸	۰/۲۲
	پدران	۱۱۵	۴/۳۳	۱/۴۷	۱/۲۵	۱/۱۲
اضطراب ورودی تحصیلی	مادران	۲۸۲	۸/۲۴	۲/۲۴	۰/۸۱	۰/۸۶
	پدران	۱۱۵	۶/۵۲	۱/۴۶	۰/۷۴	۰/۹۰
اضطراب عملکرد یادگیری	مادران	۲۸۲	۱۱/۶۸	۴/۵۱	۰/۸۲	۰/۲۹
	پدران	۱۱۵	۷/۶۳	۴/۳۹	۰/۷۸	۰/۱۹
اضطراب محیط تحصیلی	مادران	۲۸۲	۱۰/۳۸	۳/۰۱	۰/۶۲	۱/۱۶
	پدران	۱۱۵	۷/۸۰	۲/۰۵	۰/۴۸	-۰/۷۳
منابع اضطراب والدین	مادران	۲۸۲	۳۵/۴۰	۸/۶۷	۰/۵۳	۰/۶۲
	پدران	۱۱۵	۲۶/۲۸	۴/۵۸	۰/۷۱	۰/۳۰
	والدین	۳۹۷	۳۲/۷۶	۸/۷۵	۰/۷۶	۰/۶۴

جدول ۲. آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها و کل مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان

متغیر	اضطراب نتیجه تحصیلی	اضطراب ورودی تحصیلی	اضطراب عملکرد یادگیری	اضطراب محیط تحصیلی	منابع اضطراب والدین
	۳ گویه	۳ گویه	۳ گویه	۳ گویه	۳ گویه
آلفای کرونباخ	۰/۵۶	۰/۵۵	۰/۷۷	۰/۶۵	۰/۷۲

جدول شماره ۲، آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها و کل مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را نشان می‌دهد. آلفای کرونباخ نشان‌دهندهٔ پایایی مقیاس است، هر یک از خرده‌مقیاس‌ها و نمرهٔ کل مقیاس دارای پایایی درونی مناسب است.

یکی از روش‌های تعیین پایایی مقیاس، روش بازآزمایی است. نمرات به‌دست آمده از دو آزمون با فاصلهٔ ۱۵روزه بررسی شد و ضریب همبستگی آنها محاسبه شد که نتایج، همبستگی معناداری را در دو آزمون با فاصلهٔ زمانی نشان می‌دهد ($p<۰/۰۱$). طبق جدول ۳ این ضرایب، نمایانگر قابلیت اعتماد (پایایی) مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان در طول زمان است.

جدول ۳. نتیجه آزمون بازآزمایی متغیرهای پژوهش (**$P<۰/۰۱$)

متغیرها	ارزیابی اول			ارزیابی دوم			R
	تعداد	میانگین	S.D	تعداد	میانگین	S.D	
اضطراب نتیجه تحصیلی	۳۹۷	۴/۹۵	۱/۸۸	۱۰۰	۵/۶۰	۲/۸۵	**۰/۷۲
اضطراب ورودی تحصیلی	۳۹۷	۷/۷۴	۲/۱۹	۱۰۰	۸/۴۴	۳/۱۲	**۰/۵۷
اضطراب عملکرد یادگیری	۳۹۷	۱۰/۵۱	۴/۲۸	۱۰۰	۱۰/۹۸	۴/۴۱	**۰/۶۷
اضطراب محیط تحصیلی	۳۹۷	۹/۶۳	۳/۰۱	۱۰۰	۱۰/۴۲	۳/۴۵	**۰/۷۵
منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان	۳۹۷	۳۲/۷۶	۸/۷۵	۱۰۰	۳۵/۴۴	۹/۹۵	**۰/۸۰

همبستگی همهٔ ماده‌ها با نمرات خرده‌مقیاس مربوط به خودشان و نیز کل مقیاس محاسبه شد؛ تمامی ضرایب همبستگی معنادار بودند ($p<۰/۰۱$). به عبارت دیگر، همهٔ ماده‌های مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان دارای همسانی درونی لازم بودند (جدول۴).

جدول ۴. یافته‌های توصیفی و ضرایب همبستگی ماده‌های مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان با نمرهٔ خرده‌مقیاس‌های خود و نمرهٔ کل (**P<۰/۰۱)

متغیر	ماده‌ها	میانگین	S.D	همبستگی با نمره خرده‌مقیاس	همبستگی با نمره کل
اضطراب عملکرد یادگیری	۱	۱/۸۶	۱/۰۲	**۰/۷۴	**۰/۶۸
	۲	۲/۱۹	۱/۰۶	**۰/۶۷	**۰/۶۰
	۳	۲/۲۳	۱/۲۵	**۰/۷۴	**۰/۶۱
	۴	۲/۲۳	۱/۳۸	**۰/۷۴	**۰/۶۱
	۵	۲/۰۱	۱/۱۴	**۰/۷۴	**۰/۶۵
اضطراب محیط تحصیلی	۶	۱/۹۴	۰/۸۳	**۰/۶۵	**۰/۵۰
	۷	۱/۹۵	۱/۱۳	**۰/۷۰	**۰/۵۰
	۸	۱/۹۲	۰/۸۰	**۰/۶۷	**۰/۵۴
	۹	۱/۹۰	۰/۸۳	**۰/۶۱	**۰/۵۵
	۱۰	۱/۹۱	۰/۹۹	**۰/۶۱	**۰/۴۵
اضطراب ورودی تحصیلی	۱۱	۱/۸۱	۰/۹۰	**۰/۶۸	**۰/۴۶
	۱۲	۱/۹۱	۰/۹۰	**۰/۷۰	**۰/۴۶
	۱۳	۱/۹۸	۰/۷۶	**۰/۶۳	**۰/۴۸
	۱۴	۲/۰۴	۰/۷۵	**۰/۵۹	**۰/۴۹
اضطراب نتیجه تحصیلی	۱۵	۱/۷۲	۰/۸۳	**۰/۷۳	**۰/۵۱
	۱۶	۱/۶۰	۰/۷۳	**۰/۶۶	**۰/۴۴
	۱۷	۱/۶۲	۰/۹۲	**۰/۷۴	**۰/۶۴

همچنین، همبستگی میان خرده‌مقیاس‌ها و نمرهٔ کل مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان بررسی شد که نتایج آن همبستگی معناداری را میان خرده‌آزمون‌ها و نمرهٔ کل مقیاس نشان می‌دهد (P<۰/۰۱)، (جدول ۵).

جدول ۵. ماتریس همبستگی میان مؤلفه‌های مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان ((P<۰/۰۱**)

	اضطراب نتیجه تحصیلی	اضطراب ورودی تحصیلی	اضطراب عملکرد یادگیری	اضطراب محیط تحصیلی
اضطراب نتیجهٔ تحصیلی	۱			
اضطراب ورودی تحصیلی	**۰/۴۳	۱		
اضطراب عملکرد یادگیری	**۰/۴۲	**۰/۴۹	۱	
اضطراب محیط تحصیلی	**۰/۳۵	**۰/۴۲	**۰/۵۱	۱
منابع اضطراب والدین	**۰/۶۲	**۰/۷۲	**۰/۸۲	**۰/۷۷

شکل ۱، تحلیل عاملی تأییدی مرتبهٔ دوم مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را نشان می‌دهد که برای بررسی اعتبار (روایی) مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان انجام شد. اعداد به‌دست آمده روی فلش‌ها در این شکل، بارهای عاملی برآورد شده را نشان می‌دهند که بیانگر میزان شدت رابطهٔ متغیرهای آشکار و پنهان است. بارهای عاملی مندرج روی فلش‌ها بیشتر از ۰/۴ است و بیانگر این است که گویه‌های موردنظر، سنجه‌های خوبی برای متغیر پنهان هستند.

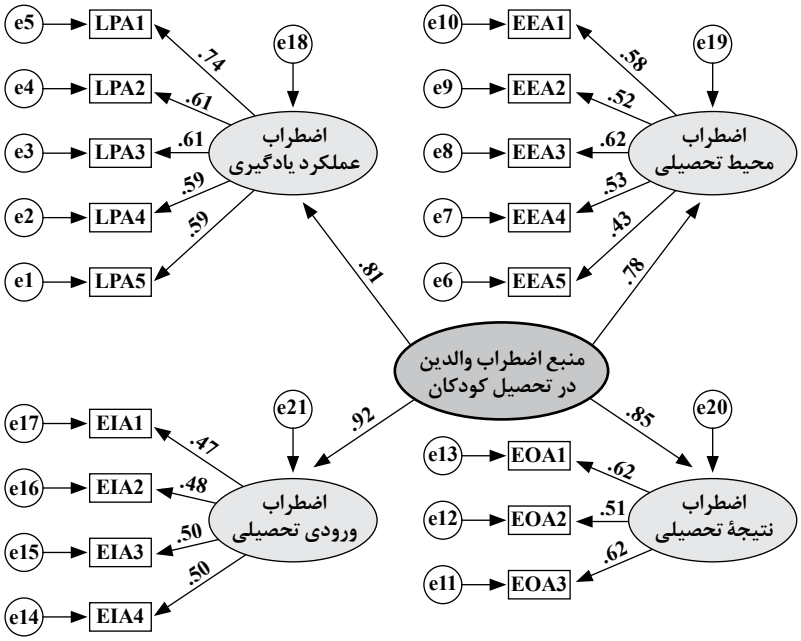

شکل ۱. تحلیل عاملی مرتبهٔ دوم مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs)

جدول ۶ شاخص‌های برازش مدل را نشان می‌دهد. مقدار به‌دست آمده از شاخص خطای ریشهٔ مجذور میانگین تقریب (RMSEA) کمتر از (۰/۱) است. با توجه به مطالب جدول، سایر شاخص‌ها نیز در دامنهٔ مورد قبول واقع شده‌اند و می‌توان نتیجه گرفت مدل اندازه‌گیری (متغیرهای مشاهده شده) از برازش خوبی برخوردار است و متغیرهای آشکار به‌خوبی می‌توانند متغیرهای پنهان را اندازه‌گیری کنند.

جدول ۶. شاخص‌های نیکویی برازش مدل

CMIN/DF	NFI	AGFI	IFI	RMSEA	GFI	CFI
۳-۱	>۰/۹	>۰/۹	۱-۰	<۰/۱	>۰/۹	>۰/۹
۱/۸۵	۰/۹۱	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۰۴۶	۰/۹۴	۰/۹۲

برای بررسی اعتبار (روایی) مقیاس، از روش روایی همگرا استفاده شده است. اگر همبستگی میان نمرات آزمون‌هایی که ویژگی واحدی را اندازه‌گیری می‌کنند بالا باشد، آزمون دارای اعتبار همگرا است. در پژوهش حاضر با توجه به اینکه دو مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان و مقیاس اضطراب (بک) به لحاظ موضوعی دو متغیر نزدیک به هم هستند، مقیاس اضطراب (بک) برای بررسی روایی همگرا انتخاب شد. جدول ۷، روایی همگرای مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را با مقیاس اضطراب (بک) نشان می‌دهد که نشان‌دهندهٔ همگرایی دو مقیاس با معناداری (P<۰/۰۱، r= ۰/۷۸) بود.

جدول ۷. روایی همگرایی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (**P<۰/۰۱)

	اضطراب نتیجه تحصیلی	اضطراب ورودی تحصیلی	اضطراب عملکرد یادگیری	اضطراب محیط تحصیلی	منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان
اضطراب (مقیاس بک)	**۰/۵۲	**۰/۵۸	**۰/۷۵	**۰/۴۹	**۰/۷۸

براساس جدول ۸، نخست ۳۹۷ دانش‌آموز دبستانی در پژوهش شرکت کرده بودند. با غربالگری انجام گرفته ۲۴ دانش‌آموز به عبارتی ۶/۰۴ درصد جمعیت نمونهٔ انتخاب شده، واجد تشخیص اختلالات خاص یادگیری بودند. در ادامه، برای مقایسهٔ منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری و کودکان عادی به لحاظ مستقل بودن دو نمونه، از آزمون t مستقل با فرض برابری همگنی واریانس‌ها استفاده شد. نتایج نشان داد، دو گروه در مقایسه باهم تفاوتی معنادار در میانگین نمرات چهار منبع اضطراب والدین در تحصیل کودکان دارند که بیشترین تفاوت میانگین‌ها مربوط به اضطراب عملکرد یادگیری بود که این تفاوت‌ها در سطح آماری (P<۰/۰۱) معنادار است. براساس نمرهٔ

کل مقیاس، اضطراب تحصیلی در والدین دارای کودکان اختلال خاص یادگیری (میانگین= ۴۳/۲۵ و انحراف معیار=۷/۶۱) در مقایسه با والدین دارای کودکان عادی (میانگین= ۳۲/۰۸ و انحراف معیار= ۸/۳۸) از لحاظ آماری به‌طور معناداری بیشتر است (p=۰/۰۱، ۶/۳۵-= (۳۹۵) t).

جدول ۸. نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری و کودکان عادی

	گروه‌ها	فراوانی	میانگین	تفاوت میانگین	S.D	df	t	p
اضطراب نتیجه تحصیلی	بدون نارسایی یادگیری	۳۷۳	۴/۸۷	-۱/۳۳	۱/۸۴	۳۹۵	-۳/۴۱	۰/۰۱
فرض برابری واریانس	دارای نارسایی یادگیری	۲۴	۶/۲۱		۲/۰۲			
اضطراب ورودی تحصیلی	بدون نارسایی یادگیری	۳۷۳	۷/۶۱	-۲/۲۲	۲/۱۳	۳۹۵	-۴/۹۶	۰/۰۱
فرض برابری واریانس	دارای نارسایی یادگیری	۲۴	۹/۸۳		۲/۰۲			
اضطراب عملکرد یادگیری	بدون نارسایی یادگیری	۳۷۳	۱۰/۱۳	-۶/۲۴	۳/۹۴	۳۹۵	-۵/۹۰	۰/۰۱
فرض برابری واریانس	دارای نارسایی یادگیری	۲۴	۱۶/۳۸		۵/۰۸			
اضطراب محیط تحصیلی	بدون نارسایی یادگیری	۳۷۳	۹/۵۰	-۲/۲۰	۲/۹۸	۳۹۵	-۳/۵۳	۰/۰۱
فرض برابری واریانس	دارای نارسایی یادگیری	۲۴	۱۱/۷۱		۳/۹۵			
منابع اضطراب والدین	بدون نارسایی یادگیری	۳۷۳	۳۲/۰۸	-۱۱/۱۶	۸/۳۸	۳۹۵	-۶/۳۵	۰/۰۱
فرض برابری واریانس	دارای نارسایی یادگیری	۲۴	۴۳/۲۵		۷/۶۱			

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی شاخص‌های روان‌سنجی نسخهٔ فارسی مقیاس منابع اضطراب والدین (SPACEs) در تحصیل کودکان و مقایسهٔ منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان برحسب جنسیت والدین و دارا بودن کودک دارای اختلالات خاص یادگیری و کودک عادی از لحاظ یادگیری انجام شد. در بررسی اعتبار سازهٔ مقیاس، یافته‌های به‌دست آمده از تحلیل عاملی تأییدی، مدل چهار عاملی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) می و همکاران (۲۰۲۳) را تأیید کرد که برازش قابل‌قبولی از مدل چهار عاملی اضطراب نتیجهٔ

تحصیلی، اضطراب عملکرد یادگیری، اضطراب ورودی تحصیلی و اضطراب محیط تحصیلی را نشان داد. نمرهٔ کل مقیاس و خرده‌مقیاس‌های منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان، در بررسی روایی همگرا با مقیاس اضطراب (بک) نشان داد که دو آزمون به لحاظ نظری دو موضوع مرتبط را می‌سنجند. والدین در مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) برحسب دارا بودن کودک دارای اختلالات خاص یادگیری و کودک عادی نمرات متفاوتی کسب کردند و سطح اضطراب در والدین کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری بالا بود که حاکی از روایی افتراقی مقیاس است.

به منظور بررسی همسانی درونی، ضرایب آلفای کرونباخ بررسی شد که نتایج نشان‌دهندهٔ پایایی عالی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان بود. پایایی عالی به این مفهوم است که گویه‌های این مقیاس از تجانس و همخوانی لازم برخوردار است و با توجه به ساده و روان بودن عبارات آن در شرایط مختلف نتایج یکسانی نشان می‌دهد. هریک از گویه‌های مقیاس، رابطهٔ مثبت و معنادار با خرده‌مقیاس خود و کل مقیاس داشت و رابطهٔ میان خرده‌مقیاس‌ها و رابطهٔ هر خرده‌مقیاس با مقیاس کل نیز مثبت و معنادار بود که نشان می‌دهد مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) دارای همسانی درونی مناسبی است. در این صورت می‌توان گفت همهٔ گویه‌ها در حال سنجش ساختار مشابهی هستند و پراکندگی مفهومی در آنها دیده نمی‌شود. با این حال هر یک از گویه‌های مقیاس با خرده‌مقیاس خود در مقایسه با نمرهٔ کل مقیاس مقدار همبستگی بیشتری دارد و این نشان می‌دهد که هریک از خرده‌مقیاس‌ها موضوع واحد و متفاوتی را در یک ساختار مشابه مورد سنجش قرار می‌دهند که نشان از روایی مقیاس است. برای بررسی پایایی، روش بازآزمایی با فاصلهٔ ۱۵ روزه انجام شد، ضرایب همبستگی نمرات حاصل از دو آزمون حاکی از پایایی مقیاس است که نشان می‌دهد نتایج این مقیاس نسبت به شرایط محیطی و حالت کمتر دچار تغییرات می‌شود و در طول زمان ثبات دارد. نتایج حاصل از این پژوهش، تأییدکنندهٔ نتایج مطالعات می و همکاران (۲۰۲۳) در ساخت و اعتبارسنجی مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) است. براساس پایایی و اعتبار به‌دست آمده، این مقیاس، مقیاسی معتبر و پایا برای بررسی منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان در جامعه ایران است.

در بررسی منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان مشخص شد برحسب جنسیت، مادران نسبت به پدران دارای تجربهٔ اضطراب بیشتر براساس چهار منبع اضطراب برای تحصیلات فرزندان هستند. این یافته همسو با یافته‌های کیمیایی و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی سلامت روانی والدین کودکان کم توان ذهنی است که نتایج مطالعهٔ آنها نشان داد، مادران سطح اضطراب و افسردگی بیشتری در مقایسه با پدران دارند. پدران و مادران واکنش متفاوتی به ناتوانی‌های فرزند دارند، زیرا این مادر است که بیشتر نقش مراقبتی دارد و پدران به لحاظ اینکه نقش مشارکتی کمتری در رشد

فرزندان ناتوان دارند و بیشـــتر درگیری‌های شغلی در محیط خارج از خانه دارند، نگرش مثبت و تجربهٔ اضطراب کمتری نسبت به مادران دارند (کوتزوکرا[1] و لارکن[2]، ۲۰۰۸). البته در شرایط عادی نیز میزان شیوع اضطراب در زنان در مقایسه با مردان بیشتر است (آزاد، ۱۳۷۴).

در ادامه منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان برحســب داشتن کودک دارای اختلالات خاص یادگیری و کودک عادی مورد بررســی قرار گرفت. نتایج نشــان داد والدین دارای کودکان اختلالات خاص یادگیری در مقایســه بــا والدین دارای کودکان عــادی در چهار منبع اضطراب والدین در تحصیل کودکان به‌ویژه در اضطراب عملکرد یادگیری کودکان نمرات بیشــتری کسب کردند که نشــان از اضطراب بالای آنها در مورد تحصیل فرزندانشان بود. در والدین کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری، ســطح بالای اضطراب عملکرد یادگیری والدین را می‌توان با مشکلات یادگیری مداوم این کودکان مرتبط دانست (واندهانا و راندهاکومار، ۲۰۲۲). سطح بالای اضطراب ورودی تحصیلی والدین کودکان اختلالات خاص یادگیری را می‌توان به هزینه‌های بالای مادی و غیرمادی آموزشی این کودکان نسبت به کودکان عادی مرتبط دانست. از آنجا که کمک به فرزندان برای رسیدن به موفقیت تحصیلی به‌منزلهٔ مسئولیت اصلی والدین تلقی می‌شود، ناتوانی در انجام این حمایت سبب اضطراب آنها خواهد شد (چن و همکاران، ۲۰۲۲).

از دیگــر منابع اضطراب والدین کــودکان دارای اختلال خاص یادگیری طبق نتیجهٔ پژوهش، اضطراب نتیجهٔ تحصیلی است. انتظارات بیش از حد والدین از نتیجهٔ تحصیلی فرزندان و از سوی دیگر مشــکلات مداوم یادگیری کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری ســبب اضطراب بیشتر والدین می‌شود (ژانگ و همکاران، ۲۰۲۲). اضطراب محیط تحصیلی نیز در والدین کودکان دارای اختلال خاص یادگیری بیشــتر گزارش شده است. در این راستا، عواملی مثل شکاف در انتظارات والدین از توانایی‌های سازگاری کودک دارای اختلال خاص یادگیری با محیط مدرسه، نگرش منفی والدین بــه توانمندی‌های کودک در برآوردن انتظارات تحصیلی و اجتماعی و کیفیت پایین نظام آموزشــی محل تحصیل می‌تواند سبب اضطراب در والدین کودکان دارای اختلال خاص یادگیری باشد (می و همکاران، ۲۰۲۳). این یافته‌ها همسو با نتیجهٔ مطالعهٔ واندهانا و راندهاکومار (۲۰۲۲) و چئونگ و همکاران (۲۰۱۶) است که نشان داد والدینی که از کودکی با ناتوانی یادگیری مراقبت می‌کنند، دارای علائم قابل‌توجهی از اضطراب و افسردگی هستند. در تأیید نتایج پژوهش، برجیس و همکاران (۱۳۹۲)، در مطالعه‌ای نشــان دادند مادران کــودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری دارای نگرانی و معنای زندگی پایین هستند. درواقع وجود فرزند مبتلا به ناتوانی یادگیری در خانه سبب کاهش کیفیت زندگی والدین و سلامت روانی اعضای خانواده و موجب استرس در والدین می‌گردد

1. Cuzzocrea
2. Larcan

(دی‌جولیو[1] و همکاران، ۲۰۱۴). والدین کودکان دارای ناتوانی‌های یادگیری، موقعیت‌های استرس‌زا را تجربه می‌کنند، زیرا آنها در مقایسه با والدین معمولی تحت فشارهای جسمی و عاطفی بیشتری قرار گرفته‌اند که بهزیستی روانی آنها را به خطر می‌اندازد. آنها همچنین در مورد وضعیت فرزندشان احساس گناه می‌کنند که آنها را به سمت افسردگی و اضطراب در مورد آیندهٔ کودک سوق می‌دهد (گوپالان[2] و سینگ[3]، ۲۰۱۵). از سوی دیگر پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اضطراب والدین ممکن است بر تعامل آنها با فرزندان و تحصیلات فرزندانشان تأثیر بگذارد (کیس[4] و ووکوویچ[5]، ۲۰۲۱). احساسات منفی ابراز شده از سوی والدین در طول یک حالت مضطرب، ممکن است درحکم نوعی فشار یا تنبیه برای فرزندانشان عمل کند و در نتیجه بر نگرش‌های یادگیری و پیشرفت یادگیری کودکان تأثیر منفی بگذارد (مالونی[6] و همکاران، ۲۰۱۵). براین اساس اثرگذاری دوسویه‌ای میان اضطراب تحصیلی والدین و توانمندی تحصیلی کودکان وجود دارد که هرکدام از دیگری تأثیر می‌پذیرد. سرانجام براساس نتایج، مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان (SPACEs) می‌تواند ابزاری قابل اعتماد و معتبر برای سنجش چهار منبع اضطراب در والدین باشد. استفاده از آن به‌عنوان یک ابزار مختصر و معتبر با ۱۷ گویه آسان است و می‌تواند شناسایی والدین با سطح بالای اضطراب را تسهیل کند و سبب درک بهتر از منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان باشد. مدارس می‌توانند برای کاهش سطح اضطراب والدین در تحصیل کودکان، حمایت‌های اجتماعی و مشاوره در مورد مهارت‌های تنظیم هیجانی ارائه دهند و سیاست‌های مؤثر و مناسبی برای حذف یا کنترل اضطراب والدین در آموزش کودکان پس از شناسایی منابع اضطراب آنها با بهره‌گیری از این مقیاس اتخاذ کنند. این موضوع به‌ویژه در والدین دارای کودکان نارسایی یادگیری اهمیت بیشتری دارد. همچنین، از این مقیاس می‌توان برای ارزیابی اثربخشی برنامه‌های مختلف با هدف کاهش اضطراب والدین در آموزش کودکان استفاده کرد.

باوجود نقاط قوت، پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی بود. در این پژوهش برخی متغیرها مانند درآمد والدین، وضعیت اجتماعی و اقتصادی و منابع اضطراب والدین برحسب سایر مقاطع تحصیلی بررسی نشد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، منابع اضطراب والدین در تحصیل برحسب وضعیت درآمدی، طبقات اجتماعی و اقتصادی، سایر سطوح تحصیلی به‌ویژه در والدین دارای فرزند دانشگاهی و همچنین در مناطق جغرافیایی مختلف و فرهنگ‌های گوناگون مورد بررسی قرار گیرد. علاوه بر این روش خوداظهاری به درک شرکت‌کنندگان از سؤال‌ها و تمایلات آنها

1. Di Giulio
2. Gopalan
3. Sieng
4. Kiss
5. Vukovic
6. Maloney

برای گزارش وضعیتهایشان بستگی دارد که می‌تواند یکی از محدودیت‌های پژوهش باشد. اگرچه محرمانه ماندن اطلاعات پژوهشی و ناشناس بودن در پژوهش کاملاً تضمین شده بود اما نمی‌توان گرایش به پاسخ‌های اجتماعی مطلوب را در پژوهش حذف کرد. پژوهش حاضر منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را برحسب دارا بودن کودکان دارای اختلالات خاص یادگیری بررسی کرد. مطالعات آینده می‌تواند منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان را بر اساس سایر ویژگی‌ها یا نارسایی‌های رفتاری کودکان و عوامل مؤثر بر والدین بررسی کند.

ملاحظات اخلاقی

اصول اخلاقی پژوهشی در این مقاله رعایت شده است. شرکت‌کنندگان در جریان روند پژوهش قرار داشتند. تمامی اطلاعات شرکت‌کنندگان محرمانه نگه داشته شد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع و مآخذ

REFERENCES

آزاد، حسین. (۱۳۷۴). *آسیب‌شناسی روانی*. تهران: انتشارات بعثت.

برجیس، مریم؛ حکیم جوادی، منصور؛ طاهری، محبوبه؛ غلامعلی‌لواسانی، مسعود و حسین‌خانزاده، عباسعلی. (۱۳۹۲). مقایسه میزان نگرانی، امید و معنای زندگی در مادران کودکان مبتلا به اوتیسم، ناشنوایی و ناتوانی یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۳(۱)، ۶-۲۷. Doi: JLD-3-1-92-7-1

کاویانی، حسین و موسوی، اشرف سادات. (۱۳۸۷). ویژگیهای روان‌سنجی پرسشنامه اضطراب بک در طبقات سنی و جنسی جمعیت ایرانی. *مجله دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران*، *۶۶*(۲)، ۱۴۰-۱۳۶.

کیمیایی، سید علی؛ مهرابی، حسین و میرزایی، زهرا. (۱۳۸۹). مقایسهٔ وضعیت سلامت روان پدران و مادران کودکان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر شهر مشهد. *پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره*، ۱۱(۱)، ۲۶۱-۲۷۸.
Doi: 10.22067/fe.v11i1.1827

متین، حسین؛ احمدی، صدیقه و جلالی، مرضیه. (۱۳۹۷). پدیدارشناسی تجارب مادران با فرزند مبتلا به ناتوانی یادگیری. *دوفصلنامه روانشناسی خانواده*، ۵(۲)، ۵۳-۶۴.

Baytemir, K., & İlhan, T. (2018). Development of the exam anxiety scale for parents: A validity and reliability study. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 16*(1), 223-241.

Beck, A. T., & Steer, R. A. (1990). *Manual for the Beck Anxiety Inventory*. San Antonio, TX: Psychological Corporation.

Brown, C.P., & Lan, Y. C. (2018). Understanding families' conceptions of school readiness in the United States: A qualitative metasynthesis. *International Journal of Early Years Education*, *26*(4), 403-421.

Chen, G., Oubibi, M., Liang, A., & Zhou, Y. (2022). Parents' educational anxiety under the "double reduction" policy based on the family and students' personal factors. *Psychology Research and Behavior Management, 15,* 2067-2082. https://doi.org/10.2147/PRBM.S370339

Cheung, C. S., Pomerantz, E. M., Wang, M., & Qu, Y. (2016). Controlling and autonomy-supportive parenting in the United States and China: Beyond children's reports. *Child Development*, *87*(6), 1992-2007.

Correia, K., & Marques-Pinto, A. (2016). Adaptation in the transition to school: Perspectives of parents, preschool and primary school teachers. *Educational Research, 58*(3), 247-264.

Cuzzocrea, F., & Larcan, R. (2005). Parent training for families with mentally retarded children. *Journal of Applied Radical Behavior Analysis (JARBA)*, 1, 21–31.

Dello-Iacovo, B. (2009). Curriculum reform and 'Quality Education' in China: An overview. *International Journal of Educational Development, 29*(3), 241-249.

Demirtaş, A. S., & Uygun-Eryurt, T. (2022). Attachment to parents and math anxiety in early adolescence: Hope and perceived school climate as mediators. *Current Psychology*, *41*(7), 4722-4738.

Di Giulio, P., Philipov, D., & Jaschinsk, I. (2014). Families with disabled children in different European countries. *Families and Societies*, *23*, 1-44.

Duncan, G. J., Lee, K. T., Rosales-Rueda, M., & Kalil, A. (2018). Maternal age and child development. *Demography*, *55*(6), 2229-2255.

Gopalan, R. T., & Sieng, S. M. (2015). Depression, anxiety and stress among parents of disabled children. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, *6*(12), 1238.

Hooda, M., & Saini, A. (2017). Academic anxiety: An Overview. *Educational Quest- An International Journal of Education and Applied Social Sciences, 8*(3), 807-810.

Hong, L., Yufeng, W., Agho, K., & Jacobs, J. (2011). Preventing behavior problems among elementary

schoolchildren: Impact of a universal school-based program in China. *Journal of School Health, 81*(5), 273-280.

Kiss, A. J., & Vukovic, R. (2021). Exploring educational engagement for parents with math anxiety. *Psychology in the Schools*, *58*(2), 364-376.

Konishi, C., Hymel, S., Zumbo, B. D., & Li, Z. (2010). Do school bullying and student- teacher relationships matter for academic achievement? A multilevel analysis. *Canadian Journal of School Psychology, 25*(1), 19-39.

Lee, C., & Morrish, S. C. (2012). Cultural values and higher education choices: Chinese families. *Australasian Marketing Journal, 20*(1), 59-64.

Liu, Q., Hong, X., & Wang, M. (2022). Parental educational anxiety during children's transition to primary school in China. *International Journal of Environmental Research and Public*, *19*(23), 15479.

Maloney, E. A., Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Intergenerational effects of parents' math anxiety on children's math achievement and anxiety. *Psychological Science, 26*(9), 1480-1488.

Mei, S., Kaur, A. Yang, A. Xu, K., Wu, W., Zheng, T., … & Chen, L. (2023). Development and validation of the sources of parental anxiety in children's education scale. *Studies in Educational Evaluation*, *76*(44),101231.

Merla, S., & Kumar, S. N. (2021). A study on the levels of depression, stress and anxiety of parents having children with intellectual disability. *International Journal of Indian Psychology*, *9*(1), 1000-1005.

McIntyre, L. L., Eckert, T. L., Fiese, B. H., DiGennaro, F. D., & Wildenger, L. K. (2007). Transition to kindergarten: Family experiences and involvement. *Early Childhood Education Journal, 35*(1), 83-88.

McLeod, B. D., Weisz, J. R., & Wood, J. J. (2007). Examining the association between parenting and childhood depression: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 27*(8), 986-1003.

Murray, L., Lau, P. Y., Arteche, A., Creswell, C., Russ, S., Zoppa, L. D., … & Cooper, P. (2012). Parenting by anxious mothers: Effects of disorder subtype, context and child characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 53*(2), 188-196.

Ng, F. F. Y., Pomerantz, E. M., & Deng, C. (2014). Why are Chinese mothers more controlling than American mothers? "My child is my report card". *Child Development, 85*(1), 355-369.

Pan, C. (2018). *Chinese Parents' Educational Anxiety Report Released: The Comprehensive Anxiety Index of Parents Reached 67 Points*. Available online: (accessed on 28 October 2022). http://edu.sina.com.cn/zxx/2018-09-16/doc-ifxeuwwr4952738.shtml

Spoden, C., Fleischer, J., & Frey, A. (2020). Person misfit, test anxiety, and test-taking motivation in a large-scale mathematics proficiency test for self-evaluation. *Studies in Educational Evaluation*, *67*, 100910.

Vandhana, S., & RadhaKumar, D. (2022). Anxiety and depression among children with learning disability and their parents. *Journal of Positive School Psychology*, *6*(2), 2233-2240.

Wetherell, J. L., & Gatz, M. (2005). The Beck Anxiety Inventory in older adults with generalized anxiety disorder. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, *27*(1), 17-24.

Zhang, M. H., Liang, J., Zhang, R., & Ji, C. (2022). Family educational capital and parents' educational anxiety: A chain mediating roles of family atmosphere and home-school communication. *Zhejiang Social Sciences*, *5*, 142-150.

Zong, X., Zhang, L., & Yao, M. (2017). Parental involvement and Chinese elementary students' achievement goals: The moderating role of parenting style. *Educational Studies*, *44*(3), 1-16.

Zung, W. W. (1971). A rating instrument for anxiety disorders. *Psychosomatics: Journal of Consultation and Liaison Psychiatry, 12*(6), 371-379. https://doi.org/10.1016/S0033-3182(71)71479-0

پیوست

مقیاس منابع اضطراب والدین در تحصیل کودکان(SPACEs)

ردیف	خرده‌مقیاسها	سؤالات	خیلی‌کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی‌زیاد
LPA1	اضطراب عملکرد یادگیری	وقتی فرزندم به اندازه کافی آگاهانه یاد نمی‌گیرد، باید به او تذکر بدهم یا او را تشویق کنم.					
LPA2		من از اینکه فرزندم اغلب تکالیفش را آنقدر آهسته انجام می‌دهد که نمی‌تواند آن را به موقع تمام کند، احساس اضطراب می‌کنم.					
LPA3		زمانی که فرزندم درس می‌خواند، اغلب غافل است و به‌سختی می‌تواند تمرکز کند و این من را آزار می‌دهد.					
LPA4		بدون نظارت مستقیم، فرزند من به اختیار خود درس نمی‌خواند که باعث می‌شود احساس درماندگی کنم.					
LPA5		احساس اضطراب می‌کنم، وقتی علاقه به یادگیری فرزند من به اندازه کافی جدی نیست.					
EEA1	اضطراب محیط تحصیلی	نگران این هستم که محیط ضعیف آموزشی در کلاس بر درس خواندن بچه‌ها تأثیر بگذارد.					
EEA2		اینکه ممکن است عملکرد تحصیلی کودک تحت‌تأثیر کیفیت تدریس قرار گیرد، من را بسیار نگران می‌کند.					
EEA3		به محض اینکه به فضای ضعیف آموزشی در کلاس کودکان فکر می‌کنم، حواس من پرت می‌شود.					
EEA4		من نگران کیفیت پایین آموزش در مدرسه برای فرزندم هستم.					
EEA5		من ترس دارم که عملکرد یادگیری فرزندم تحت‌تأثیر یادگیری ضعیف همکلاسی‌های خود در مطالعه قرار گیرد.					
EIA1	اضطراب ورودی تحصیلی	می‌ترسم توانایی من برای فراهم کردن شرایط تحصیلی بهتر برای فرزندانم کافی نباشد.					
EIA2		از اینکه نمی‌توانم منابع آموزشی بیشتر و بهتری برای فرزندم فراهم کنم، ناراحت می‌شوم.					
EIA3		از آنجایی که هزینه تحصیل فرزندم نسبتاً زیاد است، احساس می‌کنم بار مالی آن کمی سنگین است.					
EIA4		من نمی‌توانم فرزندم را با معلم خصوصی آموزش دهم که باعث می‌شود احساس درماندگی کنم.					
EOA1	اضطراب نتیجه تحصیلی	زمانی که فرزندم در حال آماده شدن برای آزمون مخصوصاً آزمون سرنوشت‌ساز است، آنقدر نگران می‌شوم که شب‌ها نمی‌توانم راحت بخوابم.					
EOA2		هنگامی که فرزندم در امتحانات مردود می‌شود، احساس بیقراری می‌کنم و حتی به‌طور مکرر از معلمان دلایل می‌خواهم.					
EOA3		با نزدیک شدن به امتحان، به عنوان پدر و مادر، بیش از حد معمول عصبی و مضطرب هستم. علاوه بر این، ممکن است باعث ناراحتی معده و از دست‌دادن اشتها شود.					

Quarterly Journal of
Family and Research

Psychometric Properties of the Sources of Parental Anxiety in Children's Education Scale (SPACEs): A Comparative Study among Parents of Children with and without Specific Learning Disabilities

N. Mikaeili, Ph.D.[1] B. Esmaeili Anamagh[2*] H. Paknejad [2]

Abstract

The objective of this research was to examine the psychometric properties of the SPACEs scale and compare its results among mothers and fathers of children with specific learning disabilities (SLD) versus those with typically developing children. This was a descriptive study. The statistical population included all parents of primary school children (ages 6-12) in Tabriz during the 2022-2023 academic year. A sample of 397 individuals was selected through multi-stage cluster random sampling. Data were collected using the SPACEs scale (Mei et al., 2023) and the Beck Anxiety Inventory (1998). Confirmatory Factor Analysis (CFA) supported the four-factor model of the SPACEs scale. Convergent validity was confirmed via correlation with the Beck Anxiety Inventory (R= 0.78). The total scale reliability was established via Cronbach's alpha (0.72) and test-retest reliability (R= 0.80). Internal correlations between items and subscales were significant (P<0.01). Furthermore, a significant difference was found in parental anxiety scores between parents of children with SLD and those with typically developing children (P<0.01). Results indicate the Persian version of the SPACEs scale is a reliable and valid tool. Parents of children with SLD, and mothers in general compared to fathers, experience higher levels of anxiety across the four educational sources.

Keywords: **Specific learning disabilities (SLD), anxiety, sources of parental anxiety in children's education (SPACEs)**

Date received: March 8, 2024 **Date accepted:** Sept. 1, 2024

1. Professor, Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
2. Doctoral Student in Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran (Corresponding Author).
E-mail: esmaeilimarand@uma.ac.ir
2. Doctoral Student in Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.